

Πρόταση για τη δωρεάν διανομή πανεπιστημιακών συγγραμμάτων

*Ιωάννης Γεωργάτσος**

1. Ιστορικό

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και μέχρι τα τέλη περίπου της δεκαετίας του '60, τα πανεπιστημιακά συγγράμματα διακινούνταν μόνο στο ελεύθερο εμπόριο, χωρίς οποιοδήποτε κοστολόγιο, από το Υπουργείο Παιδείας. Το σύστημα αυτό είχε εκφυλιστεί στο σημείο, όπου ένας σημαντικός αριθμός επίορκων και ασυνείδητων καθηγητών, οι περισσότεροι από τους οποίους ανήκαν σε ιατρικές Σχολές, εξεβίαζαν τους φοιτητές και δεν τους έδιναν προβιβάσιμο βαθμό, αν δεν αγόραζαν το σύγγραμμά τους, σε ληστρικές μάλιστα τιμές. Υπήρχαν και περιπτώσεις, όπου φοιτητές κατέβαλαν την αξία του συγγράμματος και έπαιρναν μόνο το πρώτο τυπογραφικό και... κουπόνια για τα υπόλοιπα τυπογραφικά, τα οποία ποτέ δεν τυπώνονταν ή τυπώνονταν... μετά τη λήψη του πτυχίου του συγκεκριμένου φοιτητή. Η εφαρμογή του συστήματος της δωρεάν διανομής συγγραμμάτων έγινε από τη Χούντα με προχειρότητα, χωρίς προηγούμενη οικονομικοτεχνική μελέτη και για λόγους καθαρά λαϊκίστικους, προκειμένου να προσεταιρισθούν τη νεολαία που τότε είχε αρχίσει να εξεγείρεται. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι καθηγητές αμείβονταν με το κομμάτι, μετά από κοστολόγηση του βιβλίου τους από το ΥΠΕΠΘ. Το μειονέκτημα αυτού του συστήματος, ήταν ότι καθηγητές με μεγάλα ακροατήρια κέρδιζαν πολλά χρήματα, μολονότι δεν κατέβαλαν περισσότερο μόχθο για τη συγγραφή του

* Καθηγητής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πρόεδρος Διοικούσας Επιτροπής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

συγγράμματός τους από τους καθηγητές εκείνους που είχαν μικρά ακροατήρια και εισέπρατταν ψυχία. Η κατάσταση αυτή, οδήγησε πολλούς καθηγητές σε μια όχι και πολύ καθαρή προσπάθεια να αποκτούν μεγάλα ακροατήρια, πιέζοντας να συμπεριληφθεί το μάθημά τους στα προγράμματα σπουδών περισσότερων τμημάτων της Σχολής τους ή επιδιώκοντας αναθέσεις από άλλες Σχολές, ή και ακόμα αναλαμβάνοντας να διδάξουν μαθήματα για τα οποία δεν ήταν αρμόδιοι, απλά και μόνο για να πουλήσουν κάποιο βιβλίο.

Στα μέσα περίπου της δεκαετίας του '80 εμφανίζεται το σύστημα Μπέη, κατά το οποίο το κράτος αναλάμβανε το κόστος εκτύπωσης των συγγραμμάτων, καταβάλλοντας στους συγγραφείς συγγραφικά δικαιώματα. Το σύστημα αυτό είχε δύο σημαντικά πλεονεκτήματα, τα οποία μέχρι στιγμής δεν έχουν ξεπεραστεί. Πρώτον περιόριζε τον αριθμό των σελίδων που πλήρωνε το κράτος στο λογικό όριο των 100 σελίδων ανά ώρα διδασκαλίας εξαμηνιαίου μαθήματος και δεύτερον οι συγγραφείς αμείβονταν ανά σελίδα, (με τον περιορισμό βέβαια της προηγούμενης πρότασης), δηλαδή ανάλογα με τον κόπο που κατέβαλαν και όχι ανάλογα με το ακροατήριο που συνέπιπτε να έχουν. Ένα τρίτο πλεονέκτημα, που ήταν ο εμπλουτισμός της ελληνικής βιβλιογραφίας σε επιστημονικά συγγράμματα, μετετράπη φοβούμε σε μειονέκτημα, όταν τα περισσότερα μέλη ΔΕΠ συνέγραψαν βιβλία για μαθήματα επιλογής των 5-6 φοιτητών ή ακόμα και όταν κυκλοφορούσε παρόμοιο ή το ίδιο σύγγραμμα γραμμένο από άλλον συνάδελφο, ακόμα και του ίδιου Τομέα. Ο αείμνηστος Τρίτσης, αποφάσισε τη σταδιακή κατάργηση του συστήματος της δωρεάν διανομής συγγραμμάτων και αντικατάστασή του με δανειστικές βιβλιοθήκες και αναγνωστήρια. Τα σοβαρά μειονεκτήματα του συστήματος Τρίτση είναι τα εξής: πρώτον απαιτεί πολλούς και μεγάλους χώρους για αναγνωστήρια, τα οποία αξιοποιούνται μόνο κατά τη διάρκεια των εξεταστικών περιόδων. Αν δεχτούμε ότι ο κάθε φοιτητής χρειάζεται περί τα 7 τ.μ. (συμπεριλαμβανομένων των χώρων ανάγνωσης, διαδρόμων, κυλικείων, τουαλετών, γραφείων προσωπικού, βιβλιοστασίων κ.λπ.) αυτό σημαίνει ότι για ένα Πανεπιστήμιο όπως το Πάντειο με 5.000 ενεργούς φοιτητές απαιτούνται... 35.000 τ.μ. σε αναγνωστήρια. Για το ΑΠΘ βέβαια θα πρέπει να μιλάμε για... 200.000 τ.μ.! Το δεύτερο μειονέκτημα είναι το εξής: το κράτος θα αγοράζει συγγράμματα από το ελεύθερο εμπόριο και αντί να τα δίνει στους φοιτητές, θα τα δανείζει. Για πόσο χρονικό διάστημα; Ασφαλώς, όχι για λιγότερο από χρόνο, όσο δηλαδή χρειάζεται να παρακολουθήσει το μάθημα ο φοι-

τητής (ένα εξάμηνο) συν το διάστημα μεταξύ το τέλος του εξαμήνου και το τέλος και της δεύτερης εξεταστικής περιόδου, που του δίνεται να περάσει το μάθημα. Και αν δεν το περάσει; Δεν θα το ξαναδανειστεί προκειμένου να δώσει την επόμενη περίοδο; Και τί γίνεται αν ένας φοιτητής χάσει το βιβλίο ή το καταστρέψει ή το σημειώσει; Ο επόμενος φοιτητής θα είναι διατεθειμένος να παραλάβει ένα σημειωμένο ή μισοκατεστραμμένο βιβλίο; Σε ποιά έκταση θα εφαρμοστούν περιοριστικά μέτρα; Δεν παίρνει λ.χ. πτυχίο ο φοιτητής αν δεν παραδώσει τα βιβλία που δανείστηκε; Πώς επικοινωνούν οι δανειστικές βιβλιοθήκες με τα Τμήματα; Ποια θα είναι η αντίδραση των φοιτητών; Διαμαρτυρίες; Αποχές; Καταλήψεις;

Το πιο πάνω σύστημα θέβαια δεν εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια της Υπουργείας Τρίτση, προφανώς για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Σήμερα λειτουργεί ένα μεικτό σύστημα προμήθειας βιβλίων εκ μέρους του κράτους, τόσο από το ελεύθερο εμπόριο, όσο και μέσω των ΑΕΙ. Καθηγητές που έχουν μεγάλα ακροατήρια, τους συμφέρει να τα διαθέτουν στο ελεύθερο εμπόριο με κοστολόγηση εκ μέρους του ΥΠΕΠΘ, ενώ όσοι έχουν μικρά ακροατήρια, τους συμφέρει να παίρνουν συγγραφικά δικαιώματα (έστω και το εξευτελιστικό ποσό των 650 δρχ/σελίδα τον πρώτο χρόνο και 350 δρχ/σελίδα τα επόμενα έτη).

Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας κατά το παρελθόν είχε εφαρμόσει το εξής σύστημα: Κάθε φοιτητής, κατά τη διάρκεια των σπουδών του, έπαιρνε δωρεάν για τη βιβλιοθήκη του 25 συγγράμματα, ανεξάρτητα αν τα χρησιμοποιούσε για να μελετήσει την ύλη κάποιου μαθήματος. Επιπλέον ο φοιτητής μπορούσε να δανειστεί όποιο βιβλίο ήθελε (λ.χ. αυτό από το οποίο θα εξεταζόταν) και να βγάλει φωτοτυπίες σε φωτοτυπικά μηχανήματα του Πανεπιστημίου ή ακόμα και να πάρει φωτοτυπημένες σημειώσεις, οι οποίες δακτυλογραφούνταν και φωτοτυπούνταν από το προσωπικό και σε μηχανήματα του Πανεπιστημίου.

2. Το σύστημα των κουπονιών

Μεταξύ των μελών της Πανεπιστημιακής κοινότητας κυκλοφορεί ένα σχέδιο συστήματος, που σύμφωνα με τις πληροφορίες μου συντάχθηκε από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Το σύστημα στηρίζεται σε δύο κυρίως θεμέλια. Πρώτον στην ελεύθερη επιλογή συγγράμματος εκ μέρους του φοιτητή, από μία λίστα συγγραμμάτων για κάθε μάθημα, που ετοιμάζει ο αντίστοιχος

Τομέας. Η επιλογή του φοιτητή υλοποιείται με κουπόνια που του διαθέτει η Γραμματεία του Τμήματος με την κατάθεση των επιλογών των μαθημάτων του κάθε εξαμήνου. Το δεύτερο θεμέλιο το αποτελούν δανειστικές βιβλιοθήκες, οι οποίες περιέχουν όλα τα βιβλία της λίστας συγγραμμάτων που ετοιμάζει ο Τομέας, σε αριθμό που να αναλογεί σε κάποιο ποσοστό των εγγεγραμμένων φοιτητών.

Η πρόταση για το πιο πάνω σύστημα έχει δοθεί στους Πρύτανες και στους Προέδρους των Διοικουσών Επιτροπών από τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Κρήτης, καθηγητή κ. Γραμματικάκη. Οι αντιρρήσεις μου στο πιο πάνω σύστημα έχουν επίσης διανεμηθεί στους Πρυτάνεις και Προέδρους και επισυνάπτονται στο παρόν. Πολύ χονδρικά οι αντιρρήσεις μου είναι οι εξής: 1) Ο προπτυχιακός φοιτητής δεν είναι σε θέση να κάνει ποιοτική επιλογή μεταξύ συγγραμμάτων, ιδιαίτερα αν δεν έχει καν ακούσει το μάθημα. 2) Θα αναπτυχθεί μία παραοικονομία γύρω από τα κουπόνια και το πρότυπο των κουπονιών σίτισης, ιδιαίτερα αν μπορούν οι φοιτητές να δανείζονται το σύγγραμμα του διδάσκοντος από τη δανειστική βιβλιοθήκη. 3) Για τις δανειστικές βιβλιοθήκες ισχύουν τα ίδια που ανέφερα πιο πάνω στο σύστημα Τρίτη. Έχω στη διάθεση του ΥΠΕΠΘ λεπτομερή ανάλυση των μειονεκτημάτων του συστήματος ελεύθερης επιλογής συγγραμμάτων.

3. Πρόταση

Πριν προχωρήσω σε προτάσεις, θα πρέπει να θέσω ορισμένες παραδοχές ή αξιώματα πάνω στα οποία θα στηριχτούν οι προτάσεις μου:

Αξίωμα 1. Προκειμένου να περάσει ένα μάθημα ο φοιτητής μελετά από το σύγγραμμα του διδάσκοντος ή από το σύγγραμμα που του προτείνει ο διδάσκων ή τέλος από το σύγγραμμα που γνωρίζει ότι χρησιμοποιεί ο διδάσκων για την προετοιμασία του μαθήματός του.

Αξίωμα 2. Ο προπτυχιακός φοιτητής εξ' αντικειμένου δεν είναι σε θέση να επιλέξει το ποιοτικό πιο κατάλληλο σύγγραμμα από μια λίστα προτεινομένων συγγραμμάτων.

Αξίωμα 3. Οι νόμοι της αγοράς, δηλαδή οι νόμοι του μέγιστου κέρδους ισχύουν και για τα πανεπιστημιακά συγγράμματα (αλλά και για τα κουπόνια).

Αξίωμα 4. Οι συγγραφείς πρέπει να αμείβονται δίκαια και

ανάλογα με τον κόπο τους και όχι ανάλογα με το ακροατήριό τους.

Αξίωμα 5. Η σπατάλη του δημοσίου όσον αφορά τα πανεπιστημιακά συγγράμματα, πρέπει να περιοριστεί στο ελάχιστο.

Με βάση τα πιο πάνω, προτείνω να επανέλθουμε στο σύστημα Μπέη, κρατώντας τα πλεονεκτήματά του και μεριμνώντας για την εξάλειψη των μειονεκτημάτων και συγκεκριμένα:

1. Το κράτος θα αναλάβει το κόστος εκτύπωσης των συγγραμμάτων υποχρεωτικών μόνο μαθημάτων, καταβάλλοντας στον συγγραφέα ένα λογικό ανά σελίδα ποσό.

2. Ο αριθμός των σελίδων που θα πληρώνει το κράτος θα είναι μέχρι 120 σελίδες ανά εβδομαδιαία ώρα διδασκαλίας ανά εξάμηνο. Εξαιρέση θα αποτελούν ορισμένες κατηγορίες συγγραμμάτων (ανατομικοί άτλαντες λ.χ.), που θα εγκρίνονται από επιτροπές αρμοδίων μετά από αίτηση των Τομέων.

3. Για μαθήματα επιλογής θα διανέμονται μόνο φωτοτυπημένες σημειώσεις με τον περιορισμό της παρ. 2 πιο πάνω. Οι συγγραφείς θα αμείβονται με ένα εφάπαξ ποσό της τάξης του 20% των ανά σελίδα συγγραφικών δικαιωμάτων της παραγράφου 1. Το εφάπαξ ποσό θα καλύπτει τη διάθεση των σημειώσεων για μια τριετία.

4. Επανεκδοση συγγράμματος ή σημειώσεων θα επιτρέπεται μετά τριετία από την αρχική ή την προηγούμενη έκδοση, με την προϋπόθεση αναμόρφωσης της ύλης κατά 20% τουλάχιστον.

5. Δικαίωμα συγγραφής πανεπιστημιακού συγγράμματος θα έχουν μόνο τα μόνιμα μέλη ΔΕΠ.

